

Historiska miljöer i Skånes mitt

Utflykt 31 augusti 2024

Välkommen till en heldag med
intressanta platser och berättelser!

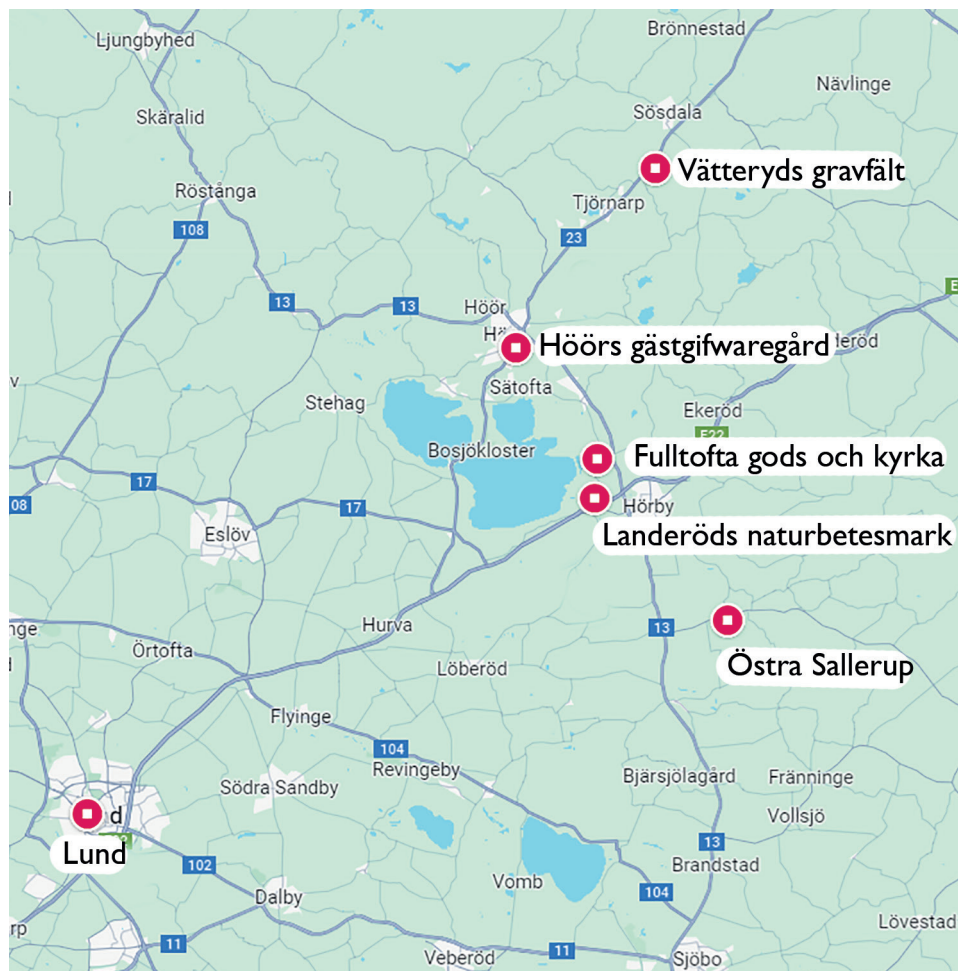
Landeröds naturbetesmark, Fulltofta gods, Vätteryds
gravfält, kyrkan och prästgårdsparken i Östra Sallerup

Medverkande under resan: **Lars Persson**, kulturgeograf,
Henrik Borg, bebyggelseantikvarie, **Anders Reisnert**,
arkeolog, **Pia Sander**, etnolog, **Bengt Söderberg**, arkeolog,
Joan Vadenbring, historiker, **Anders Ödman**, arkeolog, samt
medlemmar i Föreningen Jöns Henrikssons minne.

ale

De skånska landskapens historiska och arkeologiska förening

PROGRAM

7.45 Samling vid Västra Stationstorget i Lund, bakom Lunds centralstation.

8.00–8.40 Färd mot Landeröds naturbetesmark medan **Lars Persson** berättar om ett ålderdomligt och välbevarat beteslandskap.

8.40–11.15 Kort vandring i Landeröds naturbetesmark med **Lars Persson**. Fulltofta gods med servering av kaffe/te med frukostbulle.

Lars Persson berättar om godsets historia, **Jojan Vadenbring** om slottsfrun Karen Krabbe, **Henrik Borg** om ekonomibyggnader som blir bostäder.

Anders Reisenert visar Fulltofta medeltida kyrka.

11.15–11.40 Färd mot Höör med tid för umgänge.

11.45–13.00 Lunch på Hörs gästis.

13.00–13.15 Mot Vätteryd medan **Bengt Söderberg** ger en bakgrund till gravfältets historia, placering och betydelse.

13.15–14.00 Vätteryds gravfält.

Bengt Söderberg leder en vandring i fält.

14.00–14.30 Mot Östra Sallerup medan **Jojan Vadenbring** berättar om snapphanar i bygden.

14.30–16.30 Fika i Östra Sallerups gamla skolhus.

Anders Ödman visar kalkmålningarna i Östra Sallerups medeltida kyrka.

Visning av Prästgårdsparken med guide från **Föreningen Jöns Henrikssons minne**. Promenaden till och från parken tar cirka 30 minuter genom varierad terräng. För de som inte följer med till parken finns det i skolhuset en utställning om 1600-talets Östra Sallerup, prästen Jöns Henriksson som lät anlägga parken och en modell av denna. Utställningen visas av lokal guide. Öppet för besök i radiomuseet, hantverksboden och loppisen.

16.30–17.00 Tillbaka till Lund, avstigning vid Västra Stationstorget, bakom Lunds centralstation.

Styrelsens resegrupp önskar er en trevlig dag!

Lars Persson, Pia Sander, Bengt Söderberg, Jojan Vadenbring

Layout kompendium: Maria Wallin

Fulltofta huvudgård och by samt gården Landeröd öster om Ringsjön

Lars Persson

Området öster om Ringsjön i centrala Skåne har åtskilliga fornlämningar från järnåldern. Det rör sig både om gravar och gravfält markerade med resta stenar i olika geometriska former, som vid Nunnäs på en udde i Ringsjön, och grav- el röjningsrösen samt fossil åker i betesmarker och skog på sluttningarna öster om sjön. Området vid Ringsjöns östra strand tycks ha utgjort en väl utnyttjad odlingsbygd under järnåldern, och kanske även längre bakåt i vår förhistoria.

Idag är området närmast Ringsjön relativt åkerdominerat, men redan några kilometer österut från stranden präglas landskapet främst av skogsområden och betesmarker. Om vi hade kunnat betrakta samma område under 1700-talet hade vi sett betydligt mindre åkerarealer än idag, men däremot stora områden med ängsmark för höskörd och relativt öppen utmark eller fälad för kreatursbete. Mycket av ängarna hade då träd- och buskvegetation av åtskilliga träd- och buskarter. På utmarken fanns dels öppna betesmarksområden dels områden med mer eller mindre tät skog av främst

bok, al och björk. Bokskogen nyttjades bl.a. till ollonbete för svinen.

I området öster om Ringsjön fanns på 1600- och 1700-talen både byar och ensamgårdar eller s.k. enstaka hemman. Där fanns också två adelshuvudgårdar, Fulltofta och Osbyholm. På denna excursion ska vi besöka och studera odlingslandskap och bebyggelse i Fulltofta.

Fulltofta huvudgård och insockne landbogs

Då Fulltofta dyker upp i skriftliga källor under medeltiden utgör det ett gods som tillhörde ärkebiskopsstolen i Lund. I det äldsta skriftliga belägget från år 1332 stavas ortnamnet Folatoftha och i ett belägg från 1350 Folætoftha. Ortnamnet innehåller förleden fäle (häst) och efterleden tofta (tomt). Kanske antyder ortnamnet att områdets betesmarker och ängar tidigt använts för hästuppfödning. En grannby österut har namnet Hästäng (belagt år 1283 som Hæstengh). Fulltofta utgör en kyrkby och de äldsta delarna i den nuvarande kyrkan är uppförda under 1100-talet.

Fram till reformationen på 1530-talet

Till vänster: Del av Fulltofta gods. Till höger: Takmålning i Fulltofta kyrka. Foto: Lars Persson

Några ägare till Fulltofta efter reformationen

- 1546 Mogens Henriksen Gyldenstjerne
- 1569 Delat på sönerna Henrik och Mogens (därefter deras barn varav Mogens Mogensen Gyldenstjerne d.y. tycks ha återfått båda arvdelarna i godset)
- 1648 Köpt av Iver Tagesen Krabbe (skrev sig till Jordberga)
- 1666 Dottern Karen Iversdotter Krabbe
- 1668 Köpt av Niklas Jonsson Cronacker
- 1699 Döttrarna Dorotea Elisabet och Sofia Christina.
- 1732 Sophia Christinas söner Nils Tigerschiöld, Wickman Fredrik Tigerschiöld och Carl Gustaf Tigerschiöld.
- 1768 Köpt av Fredrik Trolle till Näs (Trollenäs)
- 1770 Som fideikommiss med Trollenäs till sonsonen Fredrik Trolle
- 1918 Sedan fideikommissnaturen upphävts Carl Axel Trolle (1920-talet) Fulltoftas skogsmark styckas från adelsgodset och köps av landstinget

Bebyggelseenheter	Iver Krabbes bönder	Krono- och skattebönder	Totalt
Fulltofta by	16		16
Nunnäs	8		8
Häggens	3	10	13
Stavröd	1		1
Kvarröd	1		1
Åkarp	1		1
Mellaströ	1		1
Landeröd	1		1
Kulleröd	1		1
Attarp	2		2
Hästäng	2	2	4
Ekesåkra	3 (+ i ödegård)		4
Okänd		2	2
Totalt	41	14	55

Tabell 1.

Antal decimanter (tiondegivare) per bebyggelseenheter i Fulltofta socken år 1651.

var Fulltofta ärkebiskopsgods ofta förlänat till olika adelsmän. Äldsta kända länsinnehavaren (år 1421) var väpnaren Peder Skaning. Bland andra länsherrar kan nämnas väpnaren Jens Brostorp och Steen Steensen Laxmand (skrev sig till Hovdala). Strax efter indragningen av godset till kronan vid reformationen bytte danska kronan år 1546 bort Fulltofta gods till Mogens Henriksen Gyldenstjerne mot gårdar på bl.a. Fyn.

Antalet gårdar i Fulltofta socken år 1651

Den äldsta påträffade källskrift som redovisar samtliga tiondegivare (decimanter) i Fulltofta sockens olika

bebyggelseenheter är decimantboken från år 1651. Antalet tiondegivare (55 stycken) var detsamma som antalet kamerala gårdar. År 1569 var antalet tiondegivare i socknen 64.

Fulltofta huvudgård och by samt gården Landeröd i lantmäterikartorna

Den äldsta färdigställda lantmäteriakten med karta över hela Fulltofta bys marker är en storskiftesdelning från år 1772. I lantmäteriets arkiv finns även bevarade delar av en odaterad geometrisk avmätning av byn som bör ha gjorts i början av 1700-talet, men som aldrig färdigställdes. En avmätning av en del av

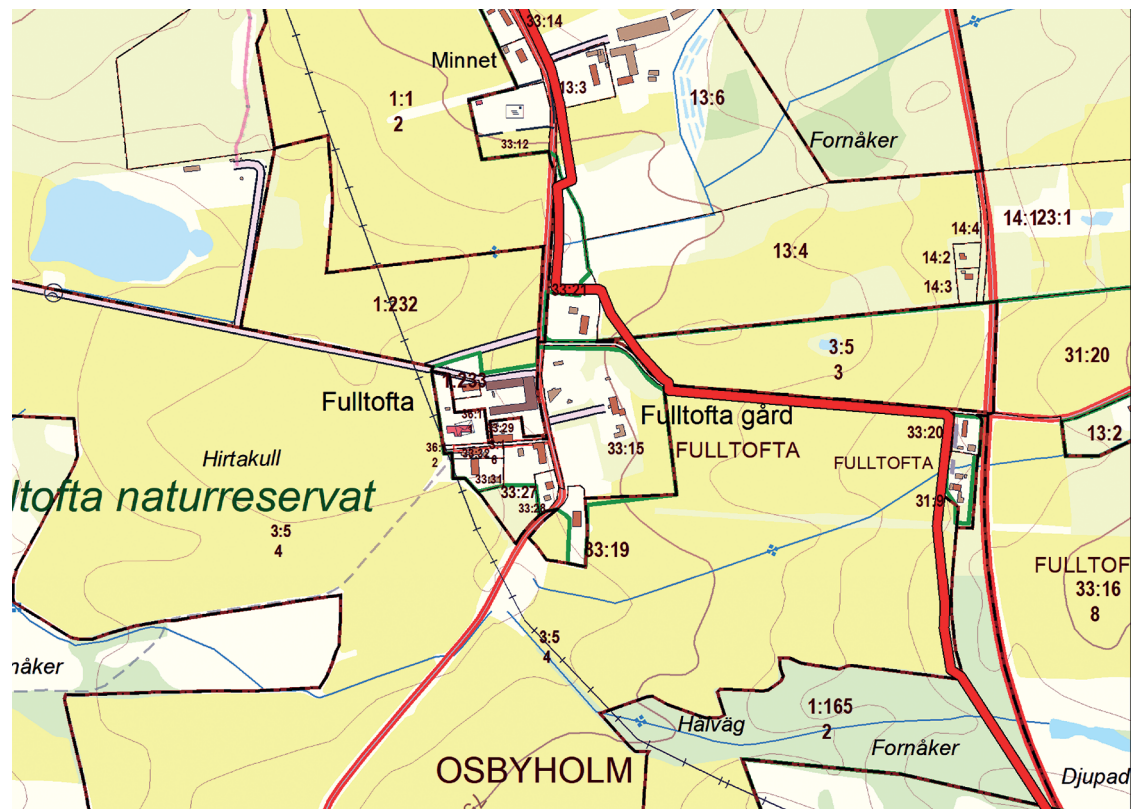
huvudgårdens ägor från år 1765 finns också bevarad.

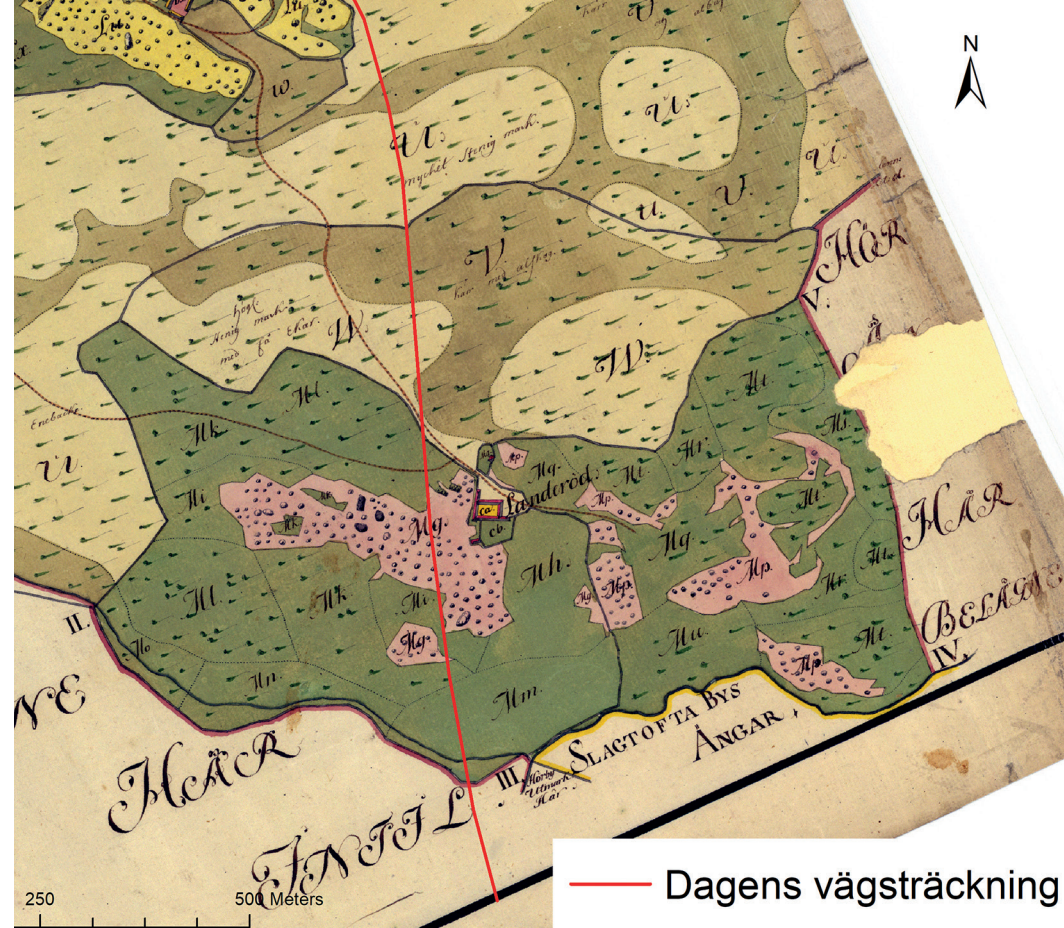
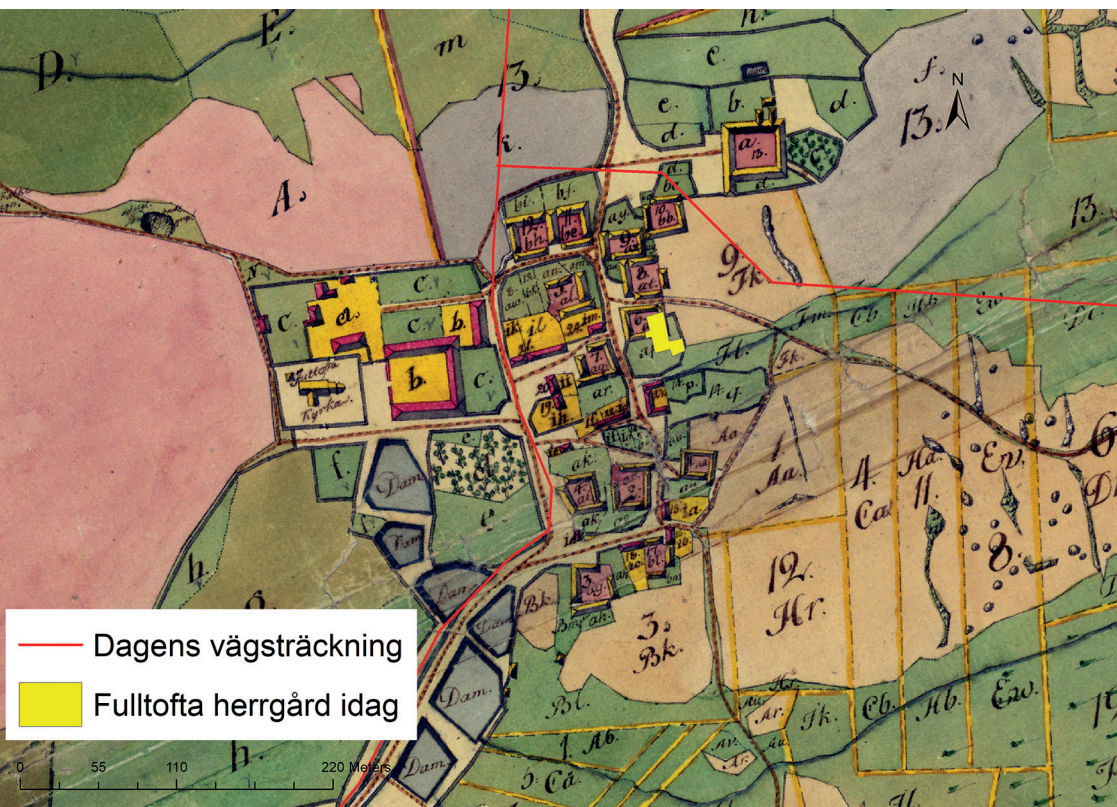
I kartutsnittet på nästa uppslag visas delar av kartorna från 1765 och 1772 över Fulltofta och Landeröd. Men först följer nedan en nutida karta över Fulltofta by och närliggande mark.

Fram till 1800-talet låg huvudgårdens mangårdsbyggnader strax norr

om kyrkan och ekonomibyggnaderna öster om densamma. Öster där om låg gårdsbebyggelsen i Fulltofta by. Efter gårdsnedläggelser i byn och utflyttning av de kvarvarande gårdarna från byn skapades dagens Fulltofta med huvudgård, kyrka och en del gathusbebyggelsen på den gamla bytomten.

Figur 1. Fulltofta i nutida fastighetskarta.

Figur 2, överst till vänster. Fulltofta huvudgård och en del av dess ågor i utsnitt från geometrisk karta från år 1765.

Figur 3, nederst till vänster. Utsnitt från lantmäterikarta över Fulltofta insockne gods från år 1772.

Figur 4, överst ovan. Gården Landeröds mark i utsnitt från karta över Fulltofta insockne gods från år 1772.

Den yngre järnåldern i Sösdala-området, mellersta Skåne

Bengt Söderberg

I mellersta Skåne, mellan Ringsjön i söder och Finjasjön i norr, finns ett komplex av fyndplatser av mycket ovanligt slag. På hela sex platser som är belägna inom ett cirka tre mil långt och en mil brett område – Sösdalaområdet – har man funnit exklusiva föremål från folkvandringstiden (375–550 e. Kr), särskilt periodens äldsta del (figur 1, karta).

I Claestorp och Tormestorp, rör det sig om ett respektive tre föremål varav tre är av silver och guldpläterade eller förgyllda och av mycket hög kvalitet. I Göingeholm är det en smyckeuppsättning med bland annat dräktspännen och häkter av silver och i Sjörup 40 föremål, främst till krigar- och hästutrustning

och tillverkade av silver som ofta är förgyllt. Fyndet från Fulltofta består av 24 beslag till hästutrustning varav några helt eller delvis av silver. Slutligen har vi de enastående fynden från Sösdala som är fördelade på två närbelägna fyndplatser. De 247 föremålen från Sösdala I utgörs av hästutrustning, liksom de 30 föremålen från Sösdala II.

Hästutrustningarna från Sösdala och Fulltofta uppvisar många likheter. De kan knytas till en beriden krigarelit och detta gäller i synnerhet en paradutrustning av silver från Sösdala I som tillverkades av en mycket högt specialiserad verkstad. I likhet med de andra hästutrustningarna är det svårt att säkert avgöra var den tillverkades men de bästa kända parallellerna finns i ett bälte som sträcker sig från Polen via Tjeckoslovakien, Ungern och Österrike ner till Ukraina och Rumänien. Det

Vänster: Beslag från Sösdalafyndet från folkvandringstiden. Foto: LUHM.

Ovan höger: Gravfältet i Vätteryd. Illustrationen är hämtad ur Nils Henrik Sjöbergs *Samlingar för Nordens fornälskare*, 1822.

anses vara troligast att i alla fall paradutrustningen härrör från den sydöstligaste delen.

En forskargrupp under ledning av arkeologerna Charlotte Fabeck och Ulf Näsman arbetade under en följd av år med att undersöka Sösdalafyndet, vilket mynnade ut i en utställning på Lunds universitets historiska museum år 2017 och ett bokverk där fynden står i centrum och olika perspektiv ges, både ett lokalt landskapsperspektiv och ett europeiskt perspektiv.

I analysen av det lokala landskapet trycker man på Sösdalaområdets perifera, närmast isolerade läge, avgränsat av horstar och långt bort från de rikt befolkade kustbygderna. Sösdalaområdet har bebyggelsekontinuitet tillbaka till sten- och bronsålder men det arkeologiska materialet är jämförelsevis blygsamt. De sex fynden markerar något helt nytt, en närvaro av beridna

krigare med kopplingar till krigarelit i sydöstra Europa. Sösdalaområdet ligger i gränslandet, förmodligen vid en kommunikationsled mellan de två rika järnåldersbygderna kring centralplatsen Uppåkra i sydväst och Vä i nordost. Fram tonar således en mellanskånsk

De sex fynden markerar något helt nytt, en närvaro av beridna krigare med kopplingar till krigarelit i sydöstra Europa.

bygd vars betydelse åtminstone initialt kan ha varit avhängig det strategiska läget mellan de

två större, konkurrerande maktsfärerna i Skåne. Varför de beridna krigarna posterades i detta område är en öppen fråga.

Kring år 400, det vill säga samma tid som flera av de nämnda fyndplatserna, började man också anlägga gravfält med resta stenar och skeppssättningar, av vilka Vätteryd ligger i direkt anslutning till de båda fyndplatserna i Sösdala.

Gravfältet Vätteryd bedöms vara ett av Skandinaviens största gravfält. 375 resta stenar har bevarats, men på

1800-talet uppskattades antalet till 600. Idag finns 183 ensamstående stenar och övriga ingår i 15 skeppssättningar och två fyrkantiga stensättningar. Ett fåtal monument och gravar undersöktes av professor Märta Strömberg på 1950-talet. Flertalet utgrävda gravar var enkla gropar med brända ben, av människa och ibland ben av häst och hund.

Den äldsta daterade graven i Vätteryds gravfält dateras till tiden kring år 400 och innehåller beslag till en svärds-skida som är samtida med Sösdala-fynden. Ytterligare en vapengrav härrör från 600/700-talen, då vapengravar är ovanliga i Skåne. Gravfältet i Vätteryd var i bruk till 1000-talet vilket även anses vara fallet med flera av de övriga gravfälten i Sösdala-området och visar på stabilitet i lokalsamhällena.

Slutligen har Charlotte Fabeck påpekat att omgivningarna vid Sösdala I och

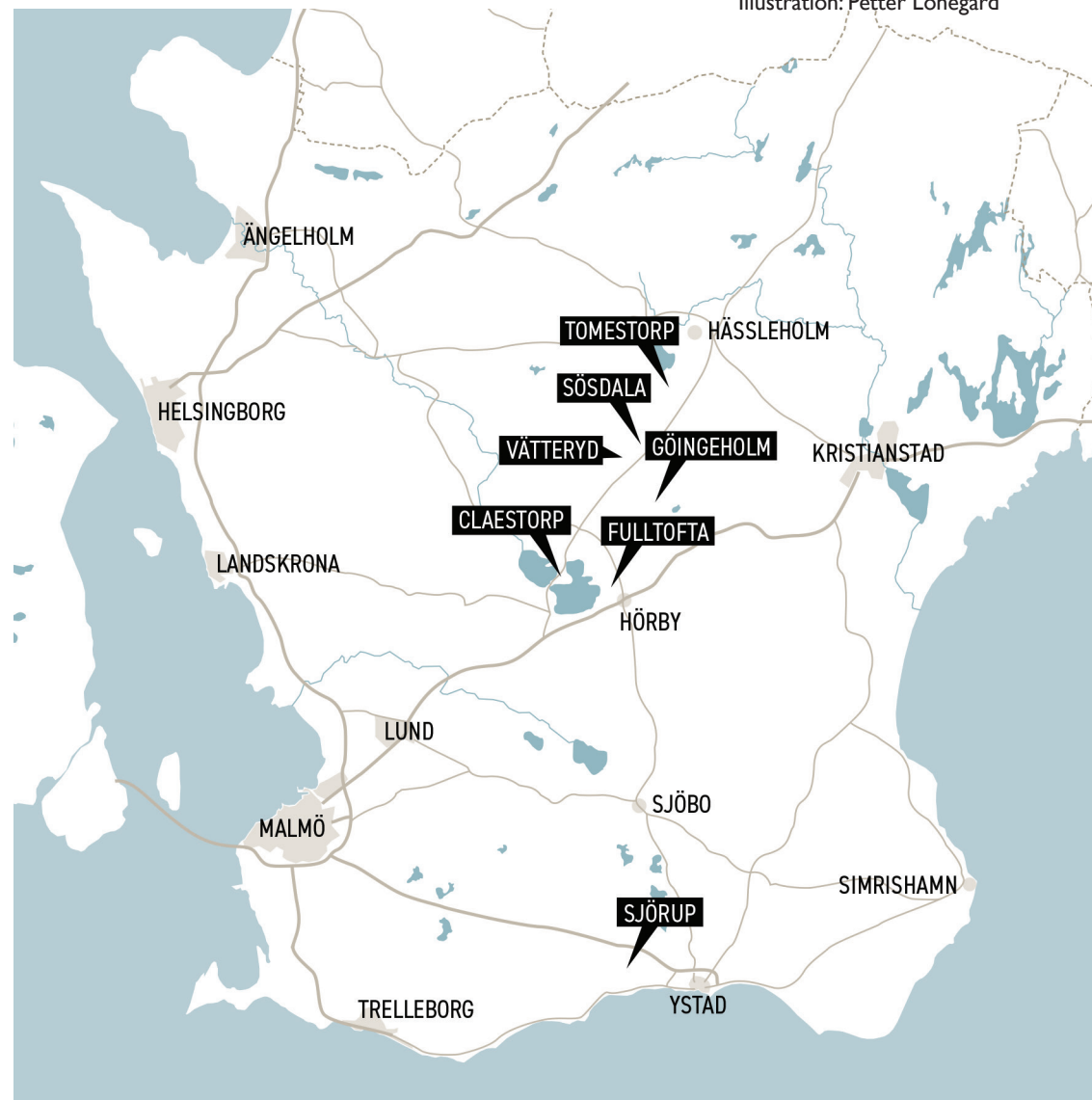
II med gravfältet Vätteryd innehåller ett flertal topografiska element som anses vara karaktäristiska för förhistoriska heliga platser. Här finns Skånes tätaste område av vulkanrester med markerade basaltpelare och eroderade höjder, inte minst den 145 meter höga formationen Lönnebjär i öster som är den högsta punkten i närmiljön och ett landmärke. Sösdalafyndet påträffades på en hög, smal och långsträckt smal grusås som är orienterad i riktning nordost sydväst. Från fyndplatserna på grusåsen blickar man mot nordväst ut över ett likaså långsträckt våtmarksområde, sedan följer gravfältet som är inramat av tre kullar av gamla vulkanrester. Längst i väster omgärdar Mellbybäcken scenariet. Det står klart att denna egenartade miljö har varit av central betydelse för Sösdala området under hela den yngre järnåldern (375–1050 e Kr).

Läsa vidare!

Fabeck, C. & Näsman, U. 2017. *The Sösdala Horsemen and the Equestrian Elite of Fifth Century Europe*. Jutland Archaeological Society, Aarhus.

Strömberg, M. 1961. *Untersuchungen zur Jüngerer Eisenzeit in Schonen*, vol I & 2. Bonn/Lund.

Illustration: Petter Lönegård

Fulltoftas sista danska ägare

Jojan Vadenbring

Karen Iversdatter Krabbe var en skånsk adelsdam som till synes levde i skuggan av sina mäktiga och berömda manliga anförvanter: fadern var en av Danmarks mäktigaste män, maken Just Høgh en internationellt känd diplomat och brodern Jörgen ansågs som Skånes ledande lokalpolitiker och var en begåvad jurist. I själva verket kämpade Karen i det fördolda för de saker hon trodde på. Det var kanske fallet för många kvinnor på 1600-talet, men det är ofta svårt att bevisa exakt hur de försökte få sin röst hörd.

I Karens fall finns det åtskilliga danska, svenska och franska källor som vittnar om hennes verksamhet under fredskonferensen i Nijmegen 1676–79 då man försökte

förhandla fram en **Karen Krabbe kan hjälpa oss att förstå hur kvinnor kunde agera för att få sina röster hörda.** fredlig lösning på det skånska kriget.

Karens man var

Danmarks representant på konferensen. Det fanns ju inga platser för kvinnor vid förhandlingsbordet, men Karen delade ut pamfletter som drev med svenskarna, hon uppsökte på egen hand politiker och diplomater i både Paris och Nijmegen, och hon upprättade ett nätverk av pro-danska förbindelser som sträckte

sig från den franske premiärministern Colbert till den svenske diplomaten Johan Olivekrantz. Till slut fick hon till och med svenskar portade från familjen Colberts hem. Det var hennes sätt att kämpa för att Danmark skulle få en fördelaktig fred, och för att hennes bror Jörgen som fängslats av svenskarna skulle få hjälp uppmärksamhet utomlands.

Den svenske ambassadören Bengt Oxenstierna blev högst irriterad och bad kung Carl XI om råd då en dansk ambasadris agerade så skandalöst. Detta trots att han var gift med den inflytelserika Magdalena Stenbock. För kvinnor som blandade sig i politik var det viktigt att respektera vissa anständighetsregler, men under Nijmegen-förhandlingarna

överskred Karen gränserna för det som ansågs för passande.

Det är viktigt att understryka att kvinnor som (nästan) öppet fick politiskt inflytande verkligen var undantag och att tidigmoderna kvinnor ofta levde inom ramar som vi har svårt att genomskåda. Karen Krabbe kan hjälpa oss att förstå hur kvinnor kunde agera för att få sina röster hörda.

Familjen Krabbe ägde Fulltofta

mellan 1648 och 1677. Det var Iver som köpte godset och lät det drivas av den mäktige fogden Hack Sörensen som kallades för "Krabbes högra hand".

Karen föddes enligt vissa uppgifter på Fulltofta slott år 1637 men isåfall hade familjen uppehållit sig där innan de köpte egendomen. Enligt andra källor föddes hon istället på Varbergs fästning 1637 där hennes far Iver var befälhavare. Båda föräldrarna kom från gamla skånska familjer och hade sitt permanenta hem på Jordberga slott i södra Skåne. Modern hette Karen Marsvin och hade växt upp i en aristokratisk familj på slottet Dybeck.

Under Karens uppväxt användes Fulltofta som familjen Krabbes sommarresidens dit man drog sig för att andas frisk skogsluft. När Skåne blev svenskt fick syskonen dra lott om vilka egendomar de skulle få ärva, och Karen fick Fulltofta. Det var dock inte förrän vid Ivers död hösten 1666 som Karen tillträdde egendomen.

Eftersom kvinnor inte var myndiga på den tiden var det Karens bror Jörgen som ansvarade. Från början var det tänkt att Fulltofta skulle säljas och den svenske kamreren Niclas Jonsson skrev under köpebrev 1668. Men Jonsson betalade aldrig så efter en lång rättsprocess med Jörgen som Karens representant drogs köpet tillbaka. När Jörgen Krabbe fängslades för misstänkt samröre

Karen Krabbe. Bild: Oslo Museum

med snapphanerörelsen i september 1677 blev alla hans tillgångar konfiskerade, även hans frus och systers gods. Anklagelserna blev allvarigare när det upptäcktes att Jörgen skrivit till Hack Sörensen i ett censurerat brev att han funderade på att ta Fulltofta i "possession" igen.

I januari 1678 arkebuserades Jörgen Krabbe på Malmö Stortorg. Fulltofta skänktes då av svenske kungen till Niclas Jonsson som dessutom nyligen adlats Cronacker för sina insatser i skånska kriget. Vid nyheten om broderns död beslöt Karen att aldrig återvända till Skåne. Hon avled i Oslo 1702 och ligger begravd i Vor Frelzers Kirke där.

Skuggor och stoft: Jöns Henriksson och hans monumentala parkanläggning

Jojan Vadenbring

Sextonhundredratalsparken i Östra Sallerup är en av få trädgårdsanläggningar från den epoken som fortfarande finns kvar i någorlunda ursprungligt tillstånd. Den omfattar cirka fem hektar och är indelad i fyra kvarter och skiljer sig från samtidens symmetriska ideal genom sin originalitet: trots att parken delas av en bred perspektivgata enligt tidigmoderna ideal, så förvånas man snabbt av jättebokstäverna som upptar parkens ena sida och samlingen av stenhögar som formar av en kompassfigur som upptar den andra. Där finns också en damm med ett litet lusthus som det nu bara finns några få rester kvar av.

Parken anlades en gång i tiden av byns präst som var en begåvad man med många strängar på sin lyra. Vill man få tillfälle att se anläggningen är vår utflykt en utmärkt chans. Dessutom får vi lära oss en del om parkens skapare och hans tid.

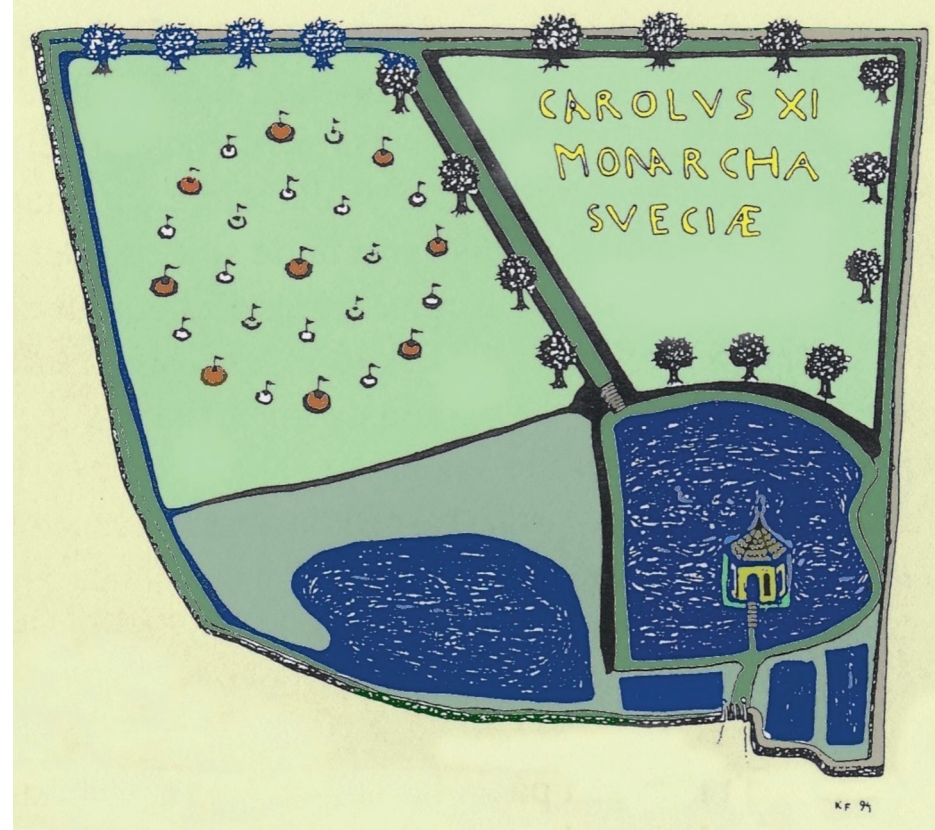
Jens Henrichsen föddes enligt egen

uppgift år 1622 i Frederiksborg på Själland. Hans far var möjligen den Heinrich Hermesen som var kung Christian IV:s trädgårdsmästare på slottet där och alltså skötte en av Nordeuropas största parkanläggningar.

Lille Jens verkar dock inte ha satts i lära för att följa faderns karriär utan redan tidigt finner vi hans namn i den lokala latinskolans matrikel, och 1642 skrivs han in vid Köpenhamns universitet som "Janus Henrici Fridericiburgensis". Det var alltså uppenbart att den unge mannen hade läshuvud och skulle ägna sig åt själasörjande, latin och andra upphöjda

ämnen. Av Jens aktiviteter under senare år framgår det dock att han i barndomen och ungdomen ändå måste ha tagit intryck av faderns högklassiga trädgårdsmästeri.

När Jens tagit sin examen 1648 så fick han kallelse till kyrkoherdeämbetet i Östra Sallerup och anträdde den

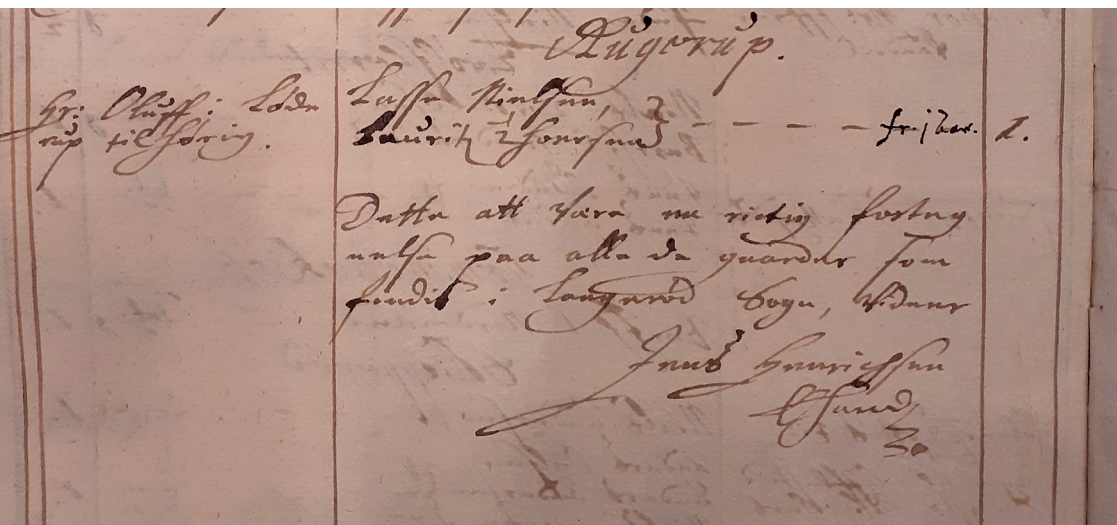

Karta över parken i Östra Sallerup.

posten den artonde juni samma år. Denna position innehade han sedan fram till sin död 1689. Han hade gott rykte och omgavs inte av skandaler. Vid ett tillfälle erbjöds han att bli prost men ansåg sig då för gammal och tackade nej. Överhuvudtaget vet vi inte så mycket om denne man – ja, inte ens om han var gift eller hade barn. Förmodligen var det inte så, eftersom inga anhöriga nämns någonstans i arkiven i Sverige (vad vi vet idag), men man kan inte vara säker.

Men Jens gav sig mycket nog att göra ändå: han var populär i sina socknar och

det har vi bland annat bevis på genom att han skrev hedersintyg åt kvinnor vars "hederlighet" betvivlats men visste att kyrkoherdens ord respekterades. Han var också uppskattad av sina chefer på stiftet och det skrivs inget illa om honom i dokumenten som finns kvar, något som var ganska ovanligt eftersom det var hård konkurrens om prästjänsterna i Lunds stift och många råkade i luven på varandra. Förutom det som hörde till arbetet, så sysselsatte sig Jens med att studera stjärnorna från sitt lilla observatorium på backen öst om kyrkan. Dessutom anlade han vid okänd

Utdrag ur förteckning på Östra Sallerups sockens invånare sommaren 1676, undertecknat av "Jens Henrichsen, bygdens kyrkoherde (pastor loci)". Danmarks riksarkiv.

tidpunkt en stor park bakom den gamla prästgården.

Det som är kvar av parken idag är ett monument över den tid Jens levde i. Inte bara var han församlingspräst genom 1650-talets pestepidemi och missväxt, utan sedan kom ju den svenska invasionen 1657 och övergången till Sverige året efter. Jens svor trohet till den svenske kungen och fortsatte lugnt med sin tjänst och sina fritidssysslor.

När det skånska kriget bröt ut 1675 blev allt än osäkrare. Följande år återtog Kung Christian V:s armé hela Skåne utom Malmö. Jens lydde alla kungliga order och skickade in sockenregister och jordeböcker till de danska myndigheterna, underskrivna med egen hand. Oftast kallade han sig "Janus Henrici" i

officiella sammanhang.

Efter slaget vid Lund blev det allmänt kaos och man fick besök av än svenska, än danska soldater. I arkiven ser vi att Jens då fick ta emot hotelsebrev från svenska armén där han och hans församlingsbor hotades med hämnd om de inte lämnade ut "snapphanarna" som gömde sig bland dem. Samtidigt fick Jens personligen besök av friskyttekaptenen Jeppe Boesen som ville han skulle transportera brev till danskarna. Hur Jens klarade sig genom krigstiden vet vi inte riktigt, men det gjorde han.

När svenskarna vann skånska kriget och svensk lag infördes i Skåne så anpassade sig Jens. Nu skriver han snart på svenska istället för danska (möjligen med hjälp) och han börjar skriva sig

Läsa vidare!

Carlquist, Gunnar. 1957. *Lunds stifts hedaminne från reformationen till nyaste tid. Frosta och Färs kontrakt.*

Frost, Katarina. 1996. *Östra Sallerups prästgårdspark - ett trädgårdsarkeologiskt studieobjekt.* Uppsats, Arkeologiska institutionen, Lunds universitet

Guldåker, Aja. 2023. *1600-talsparken Karl XI stenar, Förstudie.* Kulturmiljörapport 2023:10, Kulturen i Lund

Föreningen Jöns Henrikssons minne: <https://www.hembygd.se/jons-henriksson>

som "Jöns Henriksson", vilket är det namn han är mest känd under i våra dagar. Det ska understrykas att det var så man måste göra om man ville behålla sitt kall.

Jöns gick dock längre än det strikt nödvändiga: han inrättade den stora anläggningen i parken där det med 12 meter stora stenbokstäver står "CAROLUS XI MONARCA SVECIAE" eller "Karl XI Sveriges monark". Inget liknande finns någonstans i Skåne. Varför gjorde han detta? Ja, det vet vi inte heller. Kanske var han lyrisk över att svenskarna vunnit kriget, eller kanske kände han sig extra misstänkt för danskvänlighet eftersom han var själlänning och ville ställa in sig hos Karl XI? Som det är idag kan man inte besvara dessa frågor. Enligt byns

muntliga legender hoppades Jöns att inskriften skulle skydda byborna från förstörelse.

Jöns Henriksson begrovs i Östra Sallerup i april 1689. Vi kan se rester av hans gravtomba på norra sidan av kyrkan och den bekräftar intrycket av att han var en originell man: latin, svensk-influerad danska och runor smyckar dess sidor. På gravstenen står det på latin att det sanna fäderneslandet finner vi först efter döden och att vi alla ändå är stoft och skuggor: *pulvis et umbra sumus*. Det sistnämnda är ett citat av den romerske poeten Horatius. På sätt och vis kan man säga att Jens/Jöns gav sitt svar på några av frågorna om honom med dessa ord.

**Tack för att du följde
med på resan!**

Tipsa gärna dina vänner om tidskriften Ale, den årliga utflykten och andra trevliga medlemsaktiviteter.

Med detta kompendium får du ett fint upplägg till en resa med familj och vänner på egen hand, så dela och återanvänd din nyvunna kunskap om Skånes mitt.

Håll utkik efter kommande aktiviteter i Ale, på vår Facebooksida och hemsidan <https://tidskriftenale.se>

Välkommen tillbaka!

Pia Sander, ordförande

ale

De skånska landskapens historiska och arkeologiska förening